

Borisav JOVIĆ, *Od Gazimestana do Haga. Vreme Slobodana Miloševića, Metaphysica*, Beograd 2009., 413 str.

Godine 2009. izašla je nova knjiga srbijanskoga političara Borisava Jovića o vremenu vladavine Slobodana Miloševića, čiji je Jović bio najbliži politički suradnik dugi niz godina. Shodno tome pročitao sam je sa zanimanjem, a poznavajući njegova prethodna djela, u kojima se predstavio kao vjerodostojni svjedok odnosa unutar vrha srbijanske politike, želio sam vidjeti njegov pogled nakon događaja koji su se dogodili samom Miloševiću i u samoj Srbiji nakon izlaska njegova zadnjeg djela. Uvodnu napomenu napisao je Slobodan Jovanović, koji je naglasio veliku ulogu Jovićeve knjige u budućem istraživanju političkoga djelovanja Slobodana Miloševića.

U prvom dijelu knjige naslovljenom "Milošević izbliza" autor na samome početku navodi razloge pisanja ove knjige, a to je valorizacija političkoga djelovanja Slobodana Miloševića tijekom njegove vladavine. Samu pojavu Miloševića ocijenio je kao povijesnu nužnost zbog, kako smatra, podređene uloge Srbije unutar jugoslavenske federacije, te tvrdi da bi se, da se nije pojavio Milošević, pojavio netko drugi. Njegov izbor uznemirio je ostale jugoslavenske republike i njihova komunistička vodstva, iako je po njemu Milošević zastupao ravnopravnost jugoslavenskih federativnih elemenata, ali ne na štetu srbijanskih interesa. Dolazak Miloševića na čelo srbijanskih komunista dogodio se, prema Joviću, u najvišim demokratskim standardima mogućima u tom vremenu te su sve odluke donošene konsenzusom u vrhu srbijanske Partije.

Promjene Ustava SR Srbije u ožujku 1989. bile su politička inicijativa samoga Borisava Jovića. Sam se Milošević kolebao, ali se na nagovor Jovića i određenog broja političkih suradnika predomislio. To je po autoru dokaz Miloševićeva demokratskog kapaciteta na početku njegove političke karijere. Miloševićev odnos prema medijima vidljiv je u držanju "na vezi" glavnih urednika koji su servirali vijesti javnosti, što je pokazivalo njegovo razumijevanje važnosti medija u politici. Osvrnuo se i na građenje Miloševićeva kulta ličnosti kroz vrijeme, kao i na negativnu selekciju kadrova koji su napredovali, ocjenjuje Jović, po sistemu dodvoravanja šefu srbijanske države. Tvrdi kako Milošević nije bio komunist, jer se među prvima zalagao za tržišnu privredu, kao ni nacionalist ni šovinist, nego "odlučan u borbi protiv separatizma". Ulogu Miloševićeve žene u političkom životu Srbije ocijenio je vrlo lošom, a smatra kako je ona utjecala na veliki broj njegovih loših političkih odluka. Osmu sjednicu CK SKS bila je najznačajnija politička pobjeda u Miloševićevoj karijeri. Njome je u drugi plan bačena elita srbijanskih komunista kriva za loš položaj Srbije unutar SFRJ, kao i za problem Kosova. Jović donosi opis unutarpolitičkog obračuna u srbijanskoj Partiji nakon kojeg je Milošević postao neprikosnoveni lider srbijanske političke scene. Miloševiću ulogu u ustavnim republičkim promjenama 1989., koje su mijenjale položaj autonomnih pokrajina, ocijenio je malom, a svjedoči kako je on sam u tome odigrao vodeću ulogu, za što ga je Milošević poslije honorirao najvišim političkim funkcijama. Događaje na izvanrednom četrnaestom kongresu Saveza komunista Jugoslavije opisuje kao Miloševićevu stratešku pogrešku jer je htio politički nadigrati "antisrpsku koaliciju" unutar jugoslavenskih komunista, ali je došlo do prekida kongresa. Jović zaključuje kako je raspad jugoslavenske Partije bio loš po srbijanske interese. Miloševićevu odluku o prekidu ekonomskih veza sa Slovenijom također je smatrao pogreškom jer su mnoga srbijanska poduzeća usko surađivala sa slovenskima. Jedna od najvećih Miloševićevih

pogrešaka, prema Joviću, odugovlačenje je s uvođenjem višestranačkog sustava, jer smatra kako nakon svih prethodnih događaja nisu mogli izgubiti izbore, a to je kasnije imalo negativne posljedice na percepciju Srbije na međunarodnoj sceni u budućim vremenima. Slijedi opis ožujskih demonstracija 1991. i intervencije savezne vojske na ulicama Beograda, koja je bila opravdana zbog pozadine opozicijskih ciljeva.

Ulogu Miloševića u raspadu SFRJ ne smatra negativnom jer, po autoru, nije moglo biti drugačije uslijed povijesnih okolnosti na globalnoj i lokalnoj razini. Agresija Srbije na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu bila je, prema Joviću, obrana srpskoga naroda i njihova "prava na samoopredjeljenje", a ulogu međunarodne zajednice u tim događajima ocijenio je negativnom jer je kršila međunarodno pravo. Stvaranje SR Jugoslavije 1992., koju su tvorile Srbija i Crna Gora, prošlo je u političkim previranjima oko ingerencija republika i savezne vlade. Jović tvrdi da su konstitutivnim elementima nove države ostavljene prevelike ovlasti, koje su blokirale vlast na saveznoj razini. Bio je protivnik dolaska američkoga poslovnog čovjeka Milana Panića na čelo savezne vlade, ali je popustio pod Miloševićevim pritiskom. Panića je smatrao američkim čovjekom koji je smijenjen nakon Miloševićeve spoznaje kako je tome tako, a ista je sudbina snašla i prvoga predsjednika SR Jugoslavije i "oca nacije" Dobricu Čosića koji je Paniću dao potporu. Miloševiću kadrovsku politiku unutar institucija ocijenio je samovoljnom, pa tako opisuje epizodu kada je medijskim pritiskom postavio svoga čovjeka na mjesto predsjednika beogradske organizacije Socijalističke partije Srbije (SPS) unatoč protivljenju članstva toga odbora. Svjedoči kako je Milošević samo jednom prepustio dio apsolutne vlasti koju je imao, a to se dogodilo kada je autora postavio na čelo SPS-a u svibnju 1991., no ubrzo je promijenio mišljenje. Jović opisuje metodologiju političkoga djelovanja kojom je Milošević ponovno zasjeo na čelo vlastite stranke u ljeto 1992. Posebno je negativno apostrofirao osnivanje Jugoslavenske levice (JUL) i Miloševiću ulogu u tome, smatrajući da je to oslabilo snagu njihove stranke. Poslije je zaključio kako je osnivanje JUL-a imalo za ulogu čišćenje kadrova za koje je Milošević smatrao da su nepodobni po različitim osnovama, a taj je strateški manevar doveo do organizacijskog urušavanja njegove matične stranke. Članove JUL-a opisuje kao interesnu skupinu novonastalih bogataša, koja se obogatila u tranzicijskom razdoblju, a nakon toga je trebala preuzeti i političku vlast. Jović je od samoga početka imao negativno mišljenje po pitanju političke suradnje s JUL-om te tvrdi kako ga je to stajalo i političke smjene 1996. Dokaz autorovim tezama bio je i slab rezultat koalicije SPS-a i JUL-a na izborima 1996. Milošević je pokušao političkim kombinacijama pretvoriti poraz u pobjedu, ali ga je u tome spriječio pritisak Zapada. Optužuje i srbijansku opoziciju da zbog međusobnih podjela nije dokraja iskoristila pad Miloševićeve popularnosti, jer smatra kako su se budući događaji mogli odvijati povoljnije po interese Srbije da je tada došlo do smjene vlasti. Slijedi opis odnosa s Crnom Gorom, za čije pogoršanje također optužuje Miloševiću političku samovolju koja je utrla put crnogorskoj samostalnosti.

Problem Kosova kojim je započeo Miloševićev politički uzlet bio je i finale njegova djelovanja u politici. Mirovni sporazum nakon intervencije NATO-a za rješenje kosovskoga problema bio je iznuđen od strane Zapada te u toj konstelaciji snaga Milošević nije imao izbora nego pristati na takve uvjete sporazuma. Gubitak vlasti na izborima 2000. i njegovo izručenje Haškom sudu po Joviću je "klasična likvidacija", a zločini srbijanskih postrojbi navedeni u optužnici na području Hrvatske, BiH i Koso-

va su “navodni”. Zaključuje kako je nakon Miloševićeve smrti srpski narod odao priznanje bivšem predsjedniku “za dostojanstvenu odbranu pred sudom, gdje je ostavio utisak pobjednika argumentima koje je iznosio. U njegovoj obrani oni su prepoznavali odbranu istine i dostojanstva Srbije”.

Drugi dio knjige naslovljen je “Svedočenje pred Haškim tribunalom”. U njemu je transkript Jovićeva svjedočenja na strani obrane u procesu protiv Miloševića. Na početku poglavlja Jović iznosi kako je bio osumnjičenik Haškoga tužiteljstva te je u tom svojstvu razgovarao s istražiteljima. Kako vidimo, optužnica na kraju nije podignuta. U transkriptu svjedočenja moguće je uočiti kako je Jović ostao na istim pozicijama na kojima je bio u prethodnome vremenu. Tako je ustvrdio kako “dvije pogrešne rakete nisu granatiranje Dubrovnika”, srbijansko političko vodstvo nije imalo veze s paravojsnim srbijanskim jedinicama, okupacija hrvatskoga teritorija bila je “oslobođenje srpskoga naroda”, a agresija na Hrvatsku “građanski rat”. O masakru hrvatskih civila u Vukovaru nije znao ništa, Hrvatsku “nisu željeli osvajati”, nego zaštititi “srpske teritorije” u Hrvatskoj. Albanci kao manjina nisu imali ista prava na samoopredjeljenje kao Srbi u Hrvatskoj i BiH, a savezni premijer Ante Marković i njegova gospodarska politika bili su upereni protiv Srbije. Ustavne promjene 1989. u Srbiji bile su potrebne, a one nisu promijenile status pokrajina u federaciji. Memorandum SANU nije imao nacionalističku platformu, a Hrvatska i Slovenija bile su za razbijanje jugoslavenske zajednice. Uzroci agresije na Hrvatsku bili su u hrvatskoj politici, samim time i za sukob u Vukovaru, a vodstvo Srbije nije imalo utjecaja na zapovjedništvo JNA. Granice “Velike Srbije” bile su politika srbijanske opozicije, odgovornost za srbijansku agresiju na Bosnu i Hercegovinu na muslimanskom je vodstvu, pa Jović navodi kako sumnja da je za masakr na sarajevskoj tržnici Markale u veljači 1995. kriva vojska bosanskih Srba. U međunarodnoj su zajednici Njemačka i SAD bili glavni zagovornici rušenja Jugoslavije i podržavali “nasilne secesioniste” Sloveniju i Hrvatsku, a pravo na samoopredjeljenje nisu imale republike nego narodi. Politika Srbije bila je mirotvorna i borila se za očuvanje Jugoslavije, a na kraju svjedočenja Jović je objasnio kako je s političkih funkcija smijenjen 1996. zbog izlaska svoje knjige *Posljednji dani SFRJ*.

Posljednji dio knjige naslovljen je “Neka svedočenja protiv Slobodana Miloševića”. Donosi Jovićevu analizu svjedočenja američkoga diplomata Herberta O’Kuna, hrvatskoga političara Stjepana Mesića, zadnjeg saveznog jugoslavenskog premijera Ante Markovića, načelnika Kontraobavještajne službe (KOS) JNA Aleksandra Vasiljevića i vođe pobunjenih hrvatskih Srba Milana Babića u procesu protiv Miloševića. Svjedočenje Herberta O’Kuna lažno je teretilo Miloševića da je bio vrh zapovjedne piramide u srbijanskim agresijama, te ga je tužiteljstvo “prepariralo” u skladu s potrebama svoje optužnice. Svjedok Mesić također je iznosio lažne optužbe, jer je Hrvatska već u Jugoslaviji djelovala protiv interesa Srbije kako bi zaoštavanjem došla do “alibija za separatističku politiku Hrvatske”. Mesić lažno tvrdi kako su republike imale pravo na samoopredjeljenje, kao i da su Hrvatska i Slovenija svojim prijedlogom o konfederaciji jugoslavenskih republika pokušavale spasiti Jugoslaviju. Milošević i uz četiri glasa unutar Predsjedništva SFRJ nije imao utjecaj na njega, a zanimljivo je Jovićevo svjedočenje kako je MUP Hrvatske u “nasilnoj secesiji” prihvatio u svoje snage 600 Albanaca otpuštenih iz milicijskih struktura Kosova za obračun s hrvatskim Srbima. Tvrdi kako je Milošević dokazao da je Ante Marković u svom svjedočenju lagao da su Tuđman i Milošević u Karađorđevu 1991. dogovarali podjelu Bosne i Hercegovine i

njegovu smjenu. Marković je svjedočio kako mu je Tuđman to izjavio na sastanku u Zagrebu, ali je Milošević kao dokaz predao dnevnik Markovićeve kabineta tijekom tog vremena, gdje ne postoji zabilješka o tom sastanku. Načelnika KOS-a Vasiljevića kao svjedoka optužbe optužio je za lažno svjedočenje o odgovornosti političkoga vodstva Srbije za slanje jedinica iz Srbije na ratišta u Hrvatskoj zbog straha od progona. Svjedočenje vođe pobunjenih hrvatskih Srba Milana Babića ocijenio je kao iznošenje neistina zbog ucjene Haškoga tužiteljstva, a nakon te spoznaje i vlastitog poniženja počinio je samoubojstvo u pritvoru.

Borisav Jović je u ovome djelu ostao na svojim starim političkim pozicijama što se tiče velikosrpskog projekta na čelu s Miloševićem. Slovenija i Hrvatska su, usprkos demokratskim procedurama koje su provele uoči izdvajanja iz Jugoslavije, "nasilni secesionisti", srbijanska agresija na susjedne države i narode je opravdana, zločini srbijanskih postrojbi počinjeni prema njima često su "navodni". U uroti protiv Srbije, kršeći međunarodno pravo, veliku je ulogu imala i međunarodna zajednica. Jedina autorova zamjerka Miloševiću je djelovanje na unutarnjem političkom planu Srbije – zbog političke samovolje, utjecaja Miloševićeve supruge na politiku i slabe demokratizacije političkoga sustava Srbije. Bez obzira na sve Jovićevo je djelo svjedočanstvo o srbijanskom političkom vođi i političkom životu u Srbiji koje donosi mnoge detalje toga vremena potrebne za istraživanje ove problematike.

DOMAGOJ KNEŽEVIĆ

Đorđe BUBALO, Katarina MITROVIĆ, Radmila RADIĆ, *Jurisdikcija katoličke crkve u Sremu*, Službeni glasnik, Beograd 2010., 326 str.

Hrvati u istočnome dijelu Srijema našli su se raspadom Jugoslavije odvojeni državnom granicom od svoje matične Đakovačko-srijemske biskupije, odnosno Hrvatsko-slavonske metropolije. Stoga je Sveta Stolica niz godina pokušavala naći rješenje koje bi najviše odgovaralo tamošnjim katolicima, čiji je broj prepolovljen kao posljedica iseljavanja i progona kojima su bili izloženi od 1991. do 1995. godine. Tako je 1999. osnovan posebni Srijemski vikarijat (u sklopu Đakovačke i Srijemske biskupije), a 2008. utemeljena je zasebna Srijemska biskupija sa sjedištem u Sremskoj Mitrovici. Ona je i dalje ostala sufragana Đakovačke dijeceze, sada uzdignute na rang Đakovačko-osječke metropolije i nadbiskupije. Unatoč tome nova biskupija nije dio Hrvatske biskupske konferencije, nego Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda, koja obuhvaća rimokatoličke i grkokatoličke dijeceze na području Crne Gore, Makedonije i Srbije. Tim je potezom Sveta Stolica, u skladu sa svojom tradicijom, samo potvrdila već postojeću političku realnost. Status Srijemske biskupije kao sufragana Đakovačke nadbiskupije očuvan je samo kao potvrda i spomen na čvrstu višestoljetnu političku i etničku povezanost tih dvaju prostora.

Knjiga *Jurisdikcija katoličke crkve u Sremu*, izdana u suautorstvu troje srpskih povjesničara, a tiskana uz potporu Ministarstva vjera Srbije, predstavlja koristan do-